

Onderzoeksrapport complexe (v)echtscheidingen

Opdrachtgevers:

Daisy Petrona | Jeugd Voldoende Beschermd

Frank van de Schans | Docent promovendus, Fontys Hogeschool Pedagogiek | VandeSchanstraining en Begeleiding

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Context omschrijving	3
1.3 Probleemstelling	3
1.4 Literatuurstudie	3
1.5 Onderzoeksdoel	4
1.6 Onderzoeksvraag.....	4
1.7 Onderzoeksaanpak.....	4
1.8 Tijdsplanning	4
1.9 Randvoorwaarden	6
HOOFDSTUK 2: Samenvatting van onderzoeksrapport	7
HOOFDSTUK 3: Verantwoording bronnen (BATA)	8
Uitgewerkte BATA bron:.....	8
HOOFDSTUK 4: Onderzoeksmethoden	10
Oriëntatie- en richtfase	10
Plan- en verzamel fase	11
Uitwerking deelvraag 1: Wat vinden kinderen/jongeren wenselijk als hun ouders conflicten hebben?	12
Uitwerking deelvraag 2: Wat hebben ouders nodig om de strijdbijl te begraven?	19
Uitwerking deelvraag 3: Is het mogelijk om het netwerk te betrekken?	26
Deelvraag 4: Welke oplossingen zien hulpverleners?.....	28
HOOFDSTUK 4: Resultaten	29
Conclusie deelvraag 1: Wat vinden kinderen/jongeren wenselijk als hun ouders conflicten hebben?	29
Conclusie deelvraag 2: Wat hebben ouders nodig om de strijdbijl te begraven?.....	30
Conclusie deelvraag 3: Is het mogelijk om het netwerk te betrekken?	30
Conclusie deelvraag 4: Welke oplossingen zien hulpverleners?	31
Beantwoording hoofdvraag: Horen complexe scheidingen binnen de jeugdzorg?	31
Literatuurstudie	33

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanuit de minor jeugdhulp aan de Fontys hogeschool in Eindhoven, verspreid over één semester, hebben we met veel enthousiasme en motivatie naar aanleiding van de presentatie omtrent complexe scheidingen de keuze gemaakt om meer verdieping te gaan onderzoeken in deze pedagogische kwestie.

De pedagogische kwestie gaat over complexe scheidingen binnen de jeugdzorg. Deze is opgesteld door opdrachtgevers Daisy Petrona die deel uitmaakt van Jeugdhulp Voldoende Beschermd en Frank van de Schans die werkzaam is binnen de Fontys hogeschool.

1.2 Context omschrijving

Jeugdhulp dreigt vol te lopen (is al vol gelopen) met hulp aan gezinnen die in scheiding liggen. De (vecht)scheiding lijkt in veel gevallen alleen maar verder te escaleren op het moment dat hulpverleners erbij betrokken zijn. Mensen ervaren dat de hulpverlener partij kiest (aan beide kanten) wat leidt tot klachten over de hulpverlening en een verharding tussen de ouders.

1.3 Probleemstelling

Binnen dit soort onderzoeken eisen de hulpverlening en ouders dan dat de waarheid in het verslag komt, maar binnen deze casussen zijn er verschillende 'waarheden'. De ouders, kinderen en ook hulpverleners hebben allemaal hun eigen verhaal/waarheid. Kinderen durven dit vaak niet toevertrouwen aan de boze ouder vanuit loyaliteit. Wanneer ze dit wel aan iemand anders toevertrouwen, wordt dit vertrouwen soms geschaad wanneer zij dit doorvertellen. Zo moet de Raadsonderzoeker alles opschrijven wat er uit onderzoek blijkt over de casus. Wanneer een ouder dit verslag leest kan hij/zij dus iets te weten komen wat een kind zelf niet durfde te vertellen.

De Raadsonderzoeker wordt dan de boosdoener en de ouder gaat de (door de Raad bedachte) omgangsregeling boycotten. Ouders die het gevoel hebben dat ze de strijd om de omgang verliezen komen met argumenten waarom de omgang met de andere ouder gevaarlijk is voor het kind. Deze klachten leiden dan vaak tot een beschermingsonderzoek, waardoor de ouders weer verder in conflict komen. De eventuele gezinsvoogd heeft vervolgens een casus waar geen oplossing lijkt te zijn maar waar de strijd volop aandacht blijft vragen.

1.4 Literatuurstudie

Vanuit literatuuronderzoek zijn we tot meerdere inzichten gekomen omtrent dit onderwerp en daarbij is ook gekeken naar mogelijk oplossingen van dit praktijkprobleem.

Scheiden is een pluriform proces, er komt heel veel bij kijken. Er zijn zes componenten volgens Rögels (2014):

- Emotionele scheiding: het losmaken van partners, emoties ten opzichte van elkaar.
- Juridische scheiding: het wettelijk ontbinden.
- Geld en goederen scheiding: de financiële afwikkeling.

- De ouderlijke scheiding: verantwoordelijkheid kinderen.
- Scheiding voor netwerk: hoe reageren mensen hierop.
- Psychische scheiding: afstand nemen van de relatie, onthechting.

En er zijn meerdere organisaties met verschillende methodieken en aanpakken bekend die mogelijk effectief kunnen zijn bij dit praktijkprobleem.

- Kinderbehartiger.
- Kinderen uit de knel.
- Ouderschap blijft.
- PSO.
- Schipaanpak

1.5 Onderzoeksdoel

Het doel vanuit de opdrachtgevers is, dat er onderzoek gedaan wordt naar alternatieven voor de hulpverlening omtrent complexe echtscheidingen. Het doel is dat er minder scheidingen binnen de jeugdhulp terecht komen. Het belang van dit onderzoek is dat we een andere visie/aanpak toelichten over dit onderwerp.

1.6 Onderzoeksvraag

Wat is er nodig om gezinnen die in een scheidingsprocedure zijn buiten de jeugdzorg te houden?

Deelvragen

- Wat vinden kinderen/jongeren wenselijk als hun ouders conflicten hebben?
- Wat hebben ouders nodig om de strijdbijl te begraven?
- Is het mogelijk een netwerk te betrekken?
- Welke oplossingen zien hulpverleners?
- Is het nodig om mogelijk de wet te veranderen?

1.7 Onderzoeksaanpak

Onderzoeksactiviteiten

Voor elke deelvraag maken we gebruik van literatuuronderzoek, gesprekken en interviews met experts.

1.8 Tijdsplanning

Week	Taak en/of doelstelling
37	<ul style="list-style-type: none"> • Vergadering bijwonen: Werkgroep Kinderen van Gescheiden Ouders • Kennismaking met opdrachtgever Daisy Petrona en Frank van de Schans
38	<ul style="list-style-type: none"> • Webinar SCHIP-aanpak volgen
	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek doen naar verschillende organisaties, programma's en

	methodieken
40	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprek met ontwikkelaars van SCHIP-aanpak
41	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprek met WIJ-Eindhoven (Ontwikkelaar Jeugd en Onderwijs) • Literatuurstudie om extra kennis op te doen
42	<ul style="list-style-type: none"> • Interview met Pedagoog-mediator • Gesprek met opdrachtgever Daisy Petrona
43	*Herfstvakantie*
44	<ul style="list-style-type: none"> • Individueel visiedocument schrijven • Onderzoeksplan maken • Inleiding schrijven • Visiedocument en onderzoeksplan mailen naar Daisy Petrona en Frank van De Schans + feedback vragen
45	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprek met eindredacteur (kostenplaatje Jeugdzorg) • Gesprek met onderzoeker. Hij heeft onderzoek gedaan naar de SCHIP-aanpak • Gesprek met SCHIP-therapeut • Taakverdeling voor de fase verzamelen maken • Tussenevaluatie met betrekking tot de samenwerking (professionele rollen)
46	<ul style="list-style-type: none"> • Feedback op visiedocument en onderzoeksplan verwerken • Start aan PCO-fase verzamelen en afronden: (interviews uitwerken, logboek, literatuurstudie) + mailen naar experts voor feedback/toestemming
47	<ul style="list-style-type: none"> • Start aan fase 3 analyseren en concluderen: (verzamelende data analyseren, zodanig dat wij de hoofdvraag en deelvraag kunnen beantwoorden) • Start aan fase 4 rapporteren en presenteren: (hier richten wij ons op het verspreiden en toegankelijk maken van de resultaten van het onderzoek)
48	<ul style="list-style-type: none"> • Ruimte voor aanpassingen/aanvullingen in het PCO-plan
49	<ul style="list-style-type: none"> • Concept inleveren bij Daisy Petrona en Frank van de Schans
50	<ul style="list-style-type: none"> • Feedback ontvangen + verwerken
51	<ul style="list-style-type: none"> • Uitlooptijd • Evaluatieverslag met betrekking tot de samenwerking (professionele rollen)
52	*Kerstvakantie*
1	*Kerstvakantie*
2	<ul style="list-style-type: none"> • Portfolio bekijken, hoe koppelen we de PK aan de LU (vanuit samenwerking)
3	<ul style="list-style-type: none"> •

4	•
5	•
6	•

De onderzoekers bewaken hun tijdlijn door inzichtelijk te hebben wat er gedaan moet worden. Gedurende het onderzoeken zullen wij creatief denken om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen.

1.9 Randvoorwaarden

- Betrokkenen dienen discreet om te gaan met de informatie die is verkregen uit dit onderzoek.
- Het onderzoek wordt voldaan volgens de voorwaarden van het boek "Praktijkonderzoek in zorg en welzijn van, van der Donk en van Lanen.
- Het onderzoeksverslag dient uiterlijk week 4 van semester 1 ingeleverd te worden.
- De onderzoekers zorgen voor eigen middelen.
- De onderzoekers dienen zelfverantwoordelijkheid te dragen voor het onderzoek.

HOOFDSTUK 2: Samenvatting van onderzoeksrapport

Deze samenvatting geeft de belangrijkste bevindingen van het onderzoek “complexe (v)chtscheidingen” weer. Voor details en meer informatie kunt u het volledige onderzoek raadplegen.

Om gezinnen die in scheidingsprocedure liggen, buiten de jeugdzorg te houden hebben wij een aanbeveling. Deze aanbeveling is tot stand gekomen op basis van de resultaten en conclusies. De aanbeveling heeft betrekking op het expert-team. Wij adviseren om in scheidingsprocedures de gezinsadvocaat te benaderen.

Jeugdhulp dreigt vol te lopen (of is al volgelopen) met hulp aan gezinnen die in scheiding liggen. De (vecht)scheiding lijkt in veel gevallen alleen maar verder te escaleren op het moment dat hulpverleners erbij betrokken zijn. Mensen ervaren dat de hulpverlener partij kiest (aan beide kanten) wat leidt tot klachten over de hulpverlening en een verharding tussen de ouders. De centrale vraag die hierbij gesteld wordt is: Wat is er nodig om gezinnen die in een scheidingsprocedure zijn buiten de jeugdzorg te houden?

Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn verschillende deelvragen opgesteld. Deze deelvragen zijn aan de hand van verschillende soorten hulpmiddelen beantwoord. In dit onderzoek is onder andere gebruik gemaakt van dataverzameling en interviews. Naar aanleiding hiervan zijn conclusies getrokken die een bijdrage leveren aan wat er nodig is om gezinnen die in een scheidingsprocedure zijn buiten de jeugdzorg te houden. De eerste conclusie was dat (veel) jeugdbeschermers niet zijn opgeleid om met volwassenen en de psychologie/gedrag wat daarbij komt kijken om te gaan. Zij zijn opgeleid voor het kind en hebben kennis over wat in het belang van het kind is én niet voor ouders. Verder blijkt dat het helpend is dat complexe scheidingen terecht komen bij een expert-team die speciaal voor deze sector zijn opgeleid. Hierdoor zou de jeugdhulp minder vol stromen met deze complexe scheidingen. Wanneer deze problematiek wordt opgepakt door een speciaal team die in deze sector gespecialiseerd zijn, komt er binnen de jeugdhulp meer ruimte doordat er gewerkt kan worden aan de juiste hulpvragen die cliënten hebben waarbij professionals hun deskundigheid kunnen toepassen.

HOOFDSTUK 3: Verantwoording bronnen (BATA)

In dit hoofdstuk wordt een bron geanalyseerd aan de hand van Bruikbaarheid, Achtergrond, Transparantie en Aannemelijkheid (BATA) die gebruikt zijn ter onderbouwing van de probleemstelling (Landman-Peeters, 2016).

Uitgewerkte BATA bron:

<https://www.nji.nl/scheiding>

Bruikbaarheid

Bij de bruikbaarheid wordt gekeken of de informatie aansluit bij de vraag waar je een antwoord op wilt. Daarnaast wordt er bij bruikbaarheid gekeken of het artikel actueel is.

Deze bron was erg bruikbaar om bepaalde kennis- en inzichten te krijgen: hoe het eraan toe gaat bij een scheiding, impact op de kinderen en de periode daarna. En hierbij een eerlijk beeld te krijgen vanuit de ouder, kind en het netwerk.

De deelvraag gaat over of het mogelijk is om het netwerk in te zetten waardoor ik deze bron om bepaalde kennis vanuit het netwerk perspectief goed kon gebruiken om mijn onderzoeksrapport met relevante literatuur te onderbouwen. Je kan dus stellen dat dit een bruikbare bron is die aansluit bij de deelvraag die voor een deel hierdoor beantwoord kon worden. De bron is de website van het Nederlands Jeugdinstituut die meerdere keren per jaar wordt vernieuwd met recentelijke informatie uit dit jaar (2022). Dit komt, omdat er in de jeugdwet regelmatig iets veranderd. Hierdoor is het essentieel dat de bron inhoudt heeft met recentelijke bevindingen- en inzichten.

Achtergrond

Bij de achtergrond wordt gekeken naar wat voor soort publicatie het is en door welke auteurs de bron is gerealiseerd.

De bron is een artikel geschreven door het Nederlands Jeugdinstituut. Het NJI is een organisatie die samen met het Centrum voor Jeugdgezondheid bij het RIVM-kennis verzamelt voor de Nederlandse jeugdsector. Het artikel wat het NJI nu heeft gepubliceerd is geschreven door drie auteurs vermeld op de voorpagina. Omdat het NJI een grote organisatie is die nauw samenwerkt met het RIVM kun je stellen dat dit een erg goede bron is om je informatie vanaf te halen.

Transparantie en aannemelijkheid

Bij de transparantie is te zien waar de informatie vandaan komt. Dit is mogelijk te zien door de bronnen die in de tekst zijn verwezen. En hoeverre kan je aannemen dat de informatie van deze bron correct is om de deelvraag te kunnen beantwoorden.

Het is duidelijk dat de bron afkomstig is van het NJI. Dat is een organisatie die erg bekend staat binnen de Nederlandse hulpverlening. De bron die gebruikt is afkomstig van een artikel wat op de website staat van het NJI. Je kan stellen dat de informatie die op de website is

gecontroleerd waardoor de transparantie aanwezig is. Vanuit de hierboven benoemde informatie kan je stellen door de expertise van het NJI, dat de informatie op de website van deze organisatie aannemelijk is en bruikbaar is om de deelvraag te kunnen beantwoorden.

HOOFDSTUK 4: Onderzoeksmethoden

Oriëntatie- en richtfase

Vanuit de criteria vanuit het boek “Praktijkonderzoek in Zorg en Welzijn” van der Donker en van Lanen wordt verwacht dat je op een verantwoorde en onderbouwde wijze een onderzoek kan uitvoeren. De opdracht vanuit de opdrachtgevers is, om onderzoek te gaan doen naar de bijbehorende onderzoeksvraag en opgestelde deelvragen. Om overzicht te krijgen wat precies de opdracht inhoudt, hebben we als groep ervoor gekozen om te starten met het inlezen omtrent complexe scheidingen en een tijdsplanning te maken. Vervolgens hebben we een mindmap gerealiseerd zodat we konden starten met literatuuronderzoek. Dit is in de bijlage toegevoegd.

De doelstelling van het onderzoek is om voor de opdrachtgevers onderzoek te gaan doen naar mogelijke alternatieven voor de hulpverlening omtrent complexe echtscheidingen. Het doel is dat er mogelijk een verandering in regel- en wetgeving plaatsvindt waardoor echtscheidingen minder snel in de jeugdhulpverlening terecht komen. Het belang van dit onderzoek is dat we professionals een andere visie/aanpak toelichten over dit onderwerp.

Vanuit de doelstelling is een onderzoeksvraag geformuleerd:

Wat is er nodig om gezinnen die in een scheidingsprocedure zijn buiten de jeugdzorg te houden?

Deelvragen

- Wat vinden kinderen/jongeren wenselijk als hun ouders conflicten hebben?
- Wat hebben ouders nodig om de strijdbijl te begraven?
- Is het mogelijk een netwerk te betrekken?
- Welke oplossingen zien hulpverleners?
- Is het mogelijk de wet te veranderen?

Vanuit de literatuur hebben we veel informatie kunnen verkrijgen om specifiek onderzoek te gaan doen naar wat voor experts we wilden gaan interviewen. Het bijwonen van een vergadering vanuit de werkgroep ‘kinderen met gescheiden ouders’ waar meerdere professionals aanwezig waren van verschillende organisaties, gaf ons ook ideeën hiervoor. Door gegevens uit te vragen hebben we hierdoor meerdere interviews kunnen afnemen om meer informatie te kunnen verkrijgen omtrent dit onderwerp.

Door om de week een vergadering met de opdrachtgevers te hebben gepland, kregen we regelmatig tips welke experts en ervaringsdeskundigen mogelijk nog iets konden betekenen voor de hoofd- en/of deelvragen.

Plan- en verzamelfase

Tijdens deze fase was het tijd om de interviews te gaan inplannen. Hierbij moest nagedacht worden welke informatie vanuit de literatuurstudie bruikbaar was voor het onderzoeksrapport. De informatie wat miste wilden we uit de interviews- en gesprekken halen. De meeste experts kwamen voort uit een vergadering die wij hebben bijgewoond aan het begin van de periode. Hierdoor hadden we een startpunt voor interviews.

Het eerste interview was een medewerker van WIJ Eindhoven. We wilden graag een beeld krijgen van hoe hun werkwijze en visie is omtrent het handelen in complexe scheidingen. Vervolgens hebben we een interview gehad met een pedagoog mediator om de juridische kant en de pedagogische kant in beeld te krijgen omtrent complexe scheidingen. Hierbij stond vooral het belang van het kind voorop. Daarna hebben we de medeoprichter van SCHIP-aanpak geïnterviewd, omdat we verschillende methodieken wilden onderzoeken. De therapeut van de SCHIP-aanpak hebben we kort daarna ook geïnterviewd om de verdieping en ervaringen naar boven te krijgen omtrent de SCHIP-aanpak. Vanuit de opdrachtgever kregen we als tip om een expert te interviewen die onderzoek had gedaan naar verschillende methodieken. Hierdoor kregen we nog meer inzichten en bevindingen te horen omtrent de SCHIP-aanpak. En als laatste hebben we een onderzoeker geïnterviewd die ons een kijkje gaf in het kostenplaatjes binnen de jeugdzorg.

Na alle interviews zijn we toen gestart met de gesprekken met verschillende ervaringsdeskundigen om hun visie en ervaring in beeld te krijgen en het vanuit een ander perspectief mee te kunnen kijken

Na de gehouden interviews- en gesprekken was het de taak om alle informatie te gaan verzamelen.

Voor de verzamelfase moet je onder andere kijken naar hoe je de data verzamelt. Hierbij hebben we de literatuur bestudeerd en bruikbare relevante bronnen toegevoegd die ons onderzoek versterken. In deze fase is de verkregen informatie van de interviews en gesprekken met ervaringsdeskundigen verwerkt in het onderzoeksrapport. Dit is nodig geweest om onze ontwerpeisen vorm te geven en het onderzoeksrapport zo betrouwbaar mogelijk te maken.

Dit is gerealiseerd door voor het gesprek een gespreksplan te maken, notuleren tijdens en uitwerking naderhand maken. Hierdoor wordt het overzichtelijk en kan je de verkregen informatie makkelijk terugvinden.

Met deze informatie hebben de conclusie kunnen schrijven voor de hoofd- en deelvragen

Wij zijn aan dit onderzoek begonnen met drie studenten. We hebben veel onderzoek gedaan zowel door middel van literatuur als door gesprekken met professionals en ervaringsdeskundige. Het was een erg grote opdracht waar we gedurende het semester veel aan gewerkt hebben. We hebben in overeenstemming met onze opdrachtgevers besloten om deelvraag 5 niet te beantwoorden. Dit heeft als reden dat we het erg druk hebben gehad met

de pedagogische kwestie (de andere deelvragen) en de minor in het algemeen. Om de kwaliteit van het onderzoek te behouden hebben we toen besloten om deelvraag 5 niet te beantwoorden.

Uitwerking deelvraag 1: Wat vinden kinderen/jongeren wenselijk als hun ouders conflicten hebben?

Het blijkt dat er nog weinig gedegen onderzoek is gedaan naar de effectiviteit van de hulp op het gebied van hulp voor kinderen en jongeren in rouw (Spuij, 2017). Dit bevestigt ook de Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming (Van der Valk et al., 2020).

In deze deelvraag, gaan wij er specifiek op in wat kinderen/jongeren zelf wenselijk vinden als hun ouders conflicten hebben. Uit onze oriëntatiefase kunnen wij opmaken dat het hulpaanbod voor kinderen van gescheiden ouders enorm is. De effectiviteit van de interventies wordt niet behandeld in deze deelvraag, omdat wij specifiek in zullen gaan op de wensen en behoeften van kinderen/jongeren.

Kinderrouw na echtscheiding

Bij een echtscheiding verliezen kinderen een naaste, hun vaste thuisbasis, en het intacte gezin. Ze verliezen vaak ook tijdelijk het vertrouwen in hun ouders en in het leven. En verlies, dat betekent rouwen. Als ouders gaan scheiden, is het van belang op welke manier ouders, familie en de rest van de familie daarop reageren. Dit is essentieel voor hoe het kind door de echtscheiding komt en vervolgens zijn weg vindt in het nieuwe, gescheiden leven (Van der Maarel, 2014).

De ontwikkeling van kinderen

Kinderen maken hun eigen ontwikkeling door en doorlopen hun ontwikkeling in verschillende stappen (Nederlands Jeugdinstituut, 2022a). Om deze beter te begrijpen en/of het verband te kunnen zien, gaan we op een algemene manier in op de verschillende leeftijdsgebieden.

Ontwikkeling van een baby/dreumes (0-2 jaar)

Het Nederlands Jeugdinstituut zoomt in op de verzorging en veiligheid, en wat je als ouder(s) kunt doen. Baby's bouwen vanaf de eerste dag een vertrouwensband om met de mensen om zich heen, of terwijl hechten (Nederlands Jeugdinstituut, 2022c). Maslow heeft een behoeftehiërarchie ontwikkeld waar zeven behoeften zijn uitgewerkt. Op de eerste plaats komt lichamelijke behoeften aanbod (Delfos, 2020). De baby heeft verschillende behoeften waaronder behoefte aan voedsel wat valt onder de lichamelijke behoefte. Als ouder leer je de signalen van je baby/dreumes steeds beter begrijpen en voed je het kind bijvoorbeeld wanneer zij of hij honger heeft (Nederlands Jeugdinstituut, 2022b). Op de tweede plaats staat de behoefte aan veiligheid, waar het hechtingproces onder valt (Delfos, 2020). De baby zoekt vanaf zijn geboorte nabijheid en bescherming bij anderen. De baby doet dit onder andere om bescherming te vinden. Als een kind nabijheid zoekt en er wordt structureel, positief op gereageerd, dan ervaart de baby veiligheid in de relatie (Nederlands Centrum

Jeugdgezondheid, z.d.). Dus de baby ontwikkelt een gehechtheidssysteem met de vaste personen in zijn of haar omgeving waarmee interactie plaatsvindt (Delfos, 2020). Door als ouder zijnde op de wensen van je baby/dreumes te reageren, bied je ze veiligheid. Bijvoorbeeld door een bepaald ritme aan te houden, dit draagt bij aan het gevoel van veiligheid (Nederlands Jeugdinstituut, 2022c). Als er geen gevoel van veiligheid is, en er is bijvoorbeeld sprake van stress en spanning kan dit gevolgen hebben op korte termijn (huilen, slaap- en eetproblemen), maar ook op lange termijn (in de vorm van hechtingsproblemen) (Van der Valk et al., 2020).

Ontwikkeling van een peuter (2-4 jaar)

De ontwikkeling van je kind in de peutertijd gaat snel: je kind gaat meer vertellen en begrijpt zijn ouders steeds beter. In deze leeftijdsfase gaan zij ook steeds meer met leeftijdgenootjes spelen. In deze leeftijdscategorie kunnen kinderen de regels van ouders steeds meer begrijpen. Als ouder kan je over de regels praten, zo geef je bepaalde normen en waarden mee. Een peuter wordt rond deze tijd zindelijk. Het is belangrijk dat ouders het kind de ruimte geven om zelf te ontdekken en te ondersteunen waar nodig (Nederlands Jeugdinstituut, 2022f). Kinderen van gescheiden ouders hebben in deze leeftijdsfase minder kans om zich te kunnen identificeren met beide ouders in hun ouderrol. Daarnaast is er een risico dat het kind zich schuldig gaat voelen dat zijn ouders gescheiden zijn (Nederlands Jeugdinstituut, 2022h).

Ontwikkeling van een kleuter (4-6 jaar)

In deze leeftijdsfase gaat je kind voor het eerst naar de basisschool en kan en wil het steeds meer doen zonder hulp. Denk aan zichzelf aankleden, zichzelf wassen, en eten zonder hulp gaat steeds beter. Kinderen gaan doorkrijgen wat goed en fout is en ontwikkelen daarbij nieuwe gevoelens, zoals schuld en schaamte. Als ouder kan je de ontwikkeling ondersteunen door emotionele steun te bieden, respect te hebben voor autonomie, grenzen te stellen, structuur aan te brengen, en te praten en uitleg te geven (Nederlands Jeugdinstituut, 2022e). Als ouders gaan scheiden, is het mogelijk dat kinderen tussen de 4 en 6 jaar oud de schuld van de scheiding bij zichzelf leggen. Ook is het mogelijk dat de kleuter het vertrek van een ouder als persoonlijke afwijzing ziet. Boosheid kan anders geuit worden. Het kind kan door de scheiding terugvallen op fantasie en magisch denken. Ook zal het veel vragen hebben over de toekomst (Nederlands Jeugdinstituut, 2022h).

Ontwikkeling van een kind (6-10 jaar)

Kinderen worden in deze ontwikkelingsfase steeds gevoeliger voor de mening van een ander en ontwikkelt een eigen mening (Nederlands Jeugdinstituut, 2022d). Het kind kan zich zorgen gaan maken om de ouder(s). Hierdoor zal het kind zich mogelijk aanpassen en zijn ouder(s) tevredenstellen (Nederlands Jeugdinstituut, 2022h). Daarbij krijgen ze hun emoties en gedrag steeds meer onder controle. Een kind leert vanaf een jaar of 7 zichzelf in een ander te verplaatsen. Het kind kan hierdoor beter ruzies oplossen en/of vriendschappen behouden. Vanaf een jaar of 8 gaan kinderen social media gebruiken om contact te houden met vrienden. Vanaf 9 jaar begrijpen ze steeds beter wat andere kinderen en volwassenen willen en bedoelen (Nederlands Jeugdinstituut, 2022d).

Ontwikkeling van een puber (10-16 jaar)

Jongeren worden in deze fase steeds zelfstandiger en ontwikkelen hun eigen identiteit. Het vinden van hun eigen identiteit gaat met vallen en opstaan. Zij zullen moeten zoeken, uitproberen, grenzen opzoeken en verleggen. Pubers gaan ook hun verliefdheid en seksualiteit ontdekken en zijn bezig met hun gezondheid en uiterlijk. Pubers zullen zich steeds meer losmaken van hun ouders (Nederlands Jeugdinstituut, 2022g). Bij pubers kan er sprake zijn van emotionele verwarring als zijn of haar ouders gaan scheiden. Pubers kunnen een verandering merken met betrekking tot hun seksuele ontwikkeling en juist sneller of afhoudende reageren. Hierdoor kan de onzekerheid die bij deze leeftijdsfase hoort, worden versterkt. Er bestaat een kans op afglijden (Nederlands Jeugdinstituut, 2022h).

Ontwikkeling tot jongvolwassene (16-23 jaar)

Jongvolwassenen maken grote ontwikkelingen door. De eigen identiteit krijgt vorm met hun eigen normen en waarden en ze maken zich meer los van hun ouders. De omgeving verwacht steeds meer van jongvolwassenen en daarmee dienen de jongeren mee om te kunnen gaan (Nederlands Jeugdinstituut, 2022b). Het is mogelijk dat de ontwikkeling van de jongvolwassene gaat stagneren als ouders gaan scheiden. De jongvolwassene heeft kans om terug te keren naar een eerdere fase van de ontwikkeling. Verder komt het vaak voor dat jongvolwassenen hun echte gevoel niet laten zijn. Het kan zijn dat zij zich aangepast opstellen (Nederlands Jeugdinstituut, 2022h).

Gedachtes van het kind

Kinderen maken voor, tijdens en na de echtscheiding een aantal psychologische taken mee. Dit houdt in dat het kind het gevoel heeft dat hij of zij iets moet doen, en dit speelt in het hoofd van het kind af (Van der Maarel, 2014).

Een psychologische taak is bijvoorbeeld het erkennen van de realiteit van de scheiding. Het kind zal moeten inzien dat de scheiding definitief is. Het kind heeft hier tijd voor nodig. Ouders kunnen ook een actieve rol hierin spelen, door aan het kind uit te leggen dat zij zijn gescheiden (Van der Maarel, 2014).

Verder zal het kind moeten begrijpen wat de scheiding betekent. Welke gevolgen heeft de scheiding bijvoorbeeld voor het kind en het gezin. Dit is afhankelijk van de leeftijd van het kind. Een kind van nul tot twee jaar is nog te jong om te begrijpen dat zijn ouders zijn gescheiden en wat dit vervolgens betekent. Kinderen tussen de twee en vijf jaar kunnen de scheiding nog niet begrijpen. Zij zitten nog in de fantasiewereld en kunnen daarom de werkelijkheid daarvan lastig onderscheiden. Vanaf zes jaar begint het kind te begrijpen wat er gebeurt. Hoe kinderen reageren is persoonsafhankelijk. Sommige kinderen hebben niet de vaardigheden om met de scheiding om te gaan. Vanaf acht jaar kunnen kinderen de consequenties van de scheiding begrijpen. Op latere leeftijd zien zij in wat de reden van de scheiding is geweest. Ouders kunnen het kind hierbij helpen door open en eerlijk uitleg geven over de scheiding (Van der Maarel, 2014).

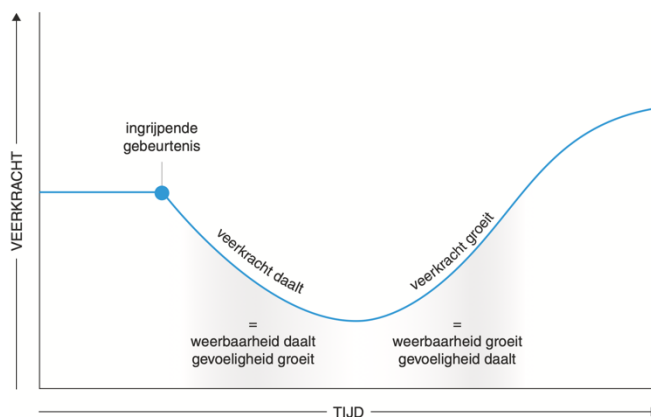
Ten derde zal het kind zijn eigen leven moeten kunnen oppakken. Het kind heeft het nodig om dicht bij zichzelf te blijven (Van der Maarel, 2014).

Ook zal het kind moeten kunnen omgaan met verlies. Het kind verliest de structuur van het intacte gezin. Kinderen in de leeftijd van zes tot tien jaar denken weleens dat als papa of mama van mij houdt, dan was hij of zij niet weggegaan. Het kind kan negatieve gedachten voor het zelfbeeld van het kind met zich meebrengen (Van der Maarel, 2014). Als kinderen hun gevoelens herkennen, dan kan ze dat helpen om te relativeren en helpt het ze om de echtscheiding beter te verwerken (Van der Maarel, 2014). Tot slot moeten kinderen mogelijk hun plek vinden in een nieuw, samengesteld gezin (Van der Maarel, 2014).

Omgaan met de gevolgen van een echtscheiding

Kinderen gaan op verschillende manieren om met de gevolgen van een scheiding, en dit heeft onder andere te maken met veerkracht. Veerkracht is het behouden en/of herstellen van mentale gezondheid bij ingrijpende gebeurtenissen en/of uitdagingen. Het meemaken van zo'n ingrijpende gebeurtenis of uitdaging vermindert de weerbaarheid en vergroot de gevoeligheid. Dit proces wordt in onderstaande afbeelding 1.1 uitgelegd (Van den Berg, 2018).

Afbeelding 1.1

Er zijn verschillende beschermende factoren die de veerkracht herstellen en/of vergroten, namelijk:

- (Emotionele) intelligentie, hierdoor kan je sneller iets begrijpen;
- Sociale vaardigheden, hiermee kan je de ander goed inschatten;
- Zelfvertrouwen hebben (dit kan door te geloven in je eigen kracht, uiterlijk en doorzettingsvermogen);
- Sociale contacten hebben, anderen die helpen en er voor het kind zijn;
- Humor, grappen maken en kunnen relativeren;
- De woonomgeving, met mogelijkheden voor ontspanning;
- De school, met prettige contacten en tevredenheid over eigen studieresultaten.

Na verloop van tijd zal de veerkracht herstellen, waarbij te zien is dat de weerbaarheid weer toeneemt (Van den Berg, 2018).

Behoeft van kinderen en jongeren

Uit het onderzoek 'welke behoeften hebben ouders en kinderen bij een scheiding' uitgevoerd door MARE Research blijkt dat kinderen tussen de 12 en 19 jaar oud op het moment van de scheiding, het lastig vinden om hun eigen behoeften te benoemen. Dit komt omdat zij nog te jong zijn en geneigd zijn zichzelf buiten het conflict te plaatsen. Kinderen van deze leeftijd denken met name aan de behoeften van hun ouders, broers en zussen, in plaats van aan die van henzelf (MARE Research, 2020). Ervaringsdeskundige geeft aan dat zij op 17-jarige leeftijd uit huis is geplaatst terwijl haar door professionals is toegezegd dat dit niet meer zal gebeuren. Deze ervaringsdeskundige heeft nooit in een vertrouwde omgeving met professionals kunnen praten. De professionals hebben de gesprekken allemaal laten plaatsvinden bij vader, waar ze zich onveilig voelde. Op een begeven moment is ze gestopt met praten, omdat ze niet serieus werd genomen en de informatie werd doorgespeeld naar andere betrokkenen. Ervaringsdeskundige had wel de behoefte om in gesprek te gaan met de opmerking dat ze serieus genomen wordt en dat de informatie die ze geeft, beschermd is. Beschermd houdt in dat de informatie niet doorgespeeld wordt naar andere betrokkenen. Daarbij zou ze graag vaker de professional willen spreken (persoonlijke communicatie, 29 november 2022).

Boodschap voor kinderen van gescheiden ouders

Villa Pinedo is een organisatie, waar de kinderen van gescheiden ouders aan het woord zijn. Zij zeggen dat kinderen van gescheiden ouders de experts en de ervaringsdeskundigen zijn. Het doel van Villa Pinedo is dat kinderen van gescheiden ouders een gelukkig, veerkrachtig, stressbestendig en kansrijk leven leiden, en kunnen zijn zoals alle andere kinderen (Villa Pinedo, z.d.-b). Voor alle kinderen van gescheiden ouders heeft het jongerenteam van Villa Pinedo een brief aan hen geschreven. Deze brief staat in bijlage 1, waar u als lezer de brief kunt lezen. In de brief wordt de boodschap meegegeven dat scheiden niet de taak van het kind is. Ook wordt het gevoel van de kinderen met gescheiden ouders gedeeld en geven zij aan wat voor hun helpend is geweest (Villa Pinedo, z.d.-a).

Tips van kinderen van gescheiden ouders, bedoeld voor de omgeving van het kind

Het boek 'Kinderen in spagaat: Rouw na scheiding en overlijden' heeft op verschillende manieren tips van kinderen ontvangen en heeft deze op een rijtje gezet. Kinderen geven aan dat zij het prettig vinden als er wordt gevraagd of het kind erover wil praten. Voor iedereen die met het kind omgaat, is het belangrijk om te vragen wat het kind zelf wil. Als je opmerkt dat het kind wel wil praten, maar er niets uitkomt, vraag dan door (Van der Maarel, 2014).

Verder geven kinderen aan dat een scheiding niet als 'niets' moet worden gezien. Het is fijn als er serieus naar gekeken wordt. Kinderen geven verder als tip mee, dat iedere scheiding een nieuw en uniek geval is. Het kind moet niet onder druk gezet worden. Als iemand vrolijk is, is het voor kinderen niet prettig als er telkens wordt gevraagd 'en heb je er nog verdriet van'. Dit kan iemand beter doen als het kind verdrietig is, zodat alles er uitkomt. Het kind moet

het zelf doen, maar anderen kunnen wel een steun zijn voor hem of haar. Dit kan door te praten over wat het kind meemaakt (Van der Maarel, 2014).

Kinderen geven aan dat ouders niet te makkelijk moeten scheiden en zij het kind niet bij de scheiding moeten betrekken. Als tip zeggen kinderen dat ouders eerst in therapie moeten gaan voordat ze gaan scheiden. Ouders moeten als zij ruzie hebben, het niet op het kind afreageren. Het kind kan er namelijk niets aan doen. Al met al, maak dus geen ruzie waar het kind bij is. Het kind kan hier onzeker van worden of krijgt het gevoel dat het door hem of haar komt. Ook als kind boven is, krijgt het ruzies mee (Van der Maarel, 2014).

Ouders moeten volgens de kinderen niet moeilijk doen. Het is nu eenmaal zo, dat bij de ene ouder meer mag als bij de ander. Ouders moeten niet de focus leggen op wat de andere ouder heeft gedaan. Kinderen vinden het fijn als ouders laten merken dat het van zijn of haar kind houdt. Vertel het kind duidelijk wat er gaat gebeuren, zodat het kind weet wat het kan verwachten. Kinderen willen hun beide ouders blijven zien. Omstanders kunnen hierbij helpen (Van der Maarel, 2014).

Kinderen hoeven zich niet altijd via woorden uit te drukken. Laat het kind bijvoorbeeld creatief bezig zijn. Ook kan het helpend zijn om lotgenoten te vinden, zodat zij steun bij elkaar kunnen vinden (Van der Maarel, 2014).

Als kinderen het niet leuk vonden bij de ene ouder, is het de taak van de ouder om niet meteen die ouder op te bellen en verhaal te halen. Ouders moet elkaar niet naar beneden halen. Steun het kind door een luisterend oor te bieden en maak dingen niet erger dan dat ze zijn. Het kind wil niet uitgehooard worden (Van der Maarel, 2014).

Het kind wil bij beide ouders een eigen thuis hebben. Laat richting het kind niet veel te merken dat je medelijden hebt. Blijf jezelf, blijf gewoon. Je hoeft het kind niet altijd te begrijpen, zorg dat je er voor iemand bent (Van der Maarel, 2014).

Tips van kinderen van gescheiden ouders, bedoeld kinderen die in dezelfde situatie terecht komen

Daarnaast geven kinderen van gescheiden ouders, tips aan kinderen die in dezelfde situatie terecht komen. Zij geven aan dat je, je gevoel niet te veel moet opkroppen. Stop je gevoel niet weg, maar ga het aan. Ook is het niet nodig om te lang met spijt rond te lopen. Als een kind ruzie heeft met zijn ouder, ga dan niet direct naar de andere ouder toe. Een dier kan helpend zijn. Daarnaast geven kinderen aan dat je moet houden van jezelf. Probeer met een andere ouder te praten. Afleiding is goed, probeer leuke dingen te doen. Het kan helpend zijn om mensen op te zoeken die hetzelfde hebben meegemaakt. Bespreek en kijk hoe zij het doen. Verder is het goed om je situatie aan je vrienden te vertellen, anders kan het nog meer pijn doen. Vrienden kunnen je helpen, probeer ze daarom geregeld te zien. Je kunt bijvoorbeeld je gevoel of verhaal ook bij je vrienden kwijt. Op een creatieve manier bezig zijn, kan helpend zijn. Ga bijvoorbeeld tekenen, zodat je daarin dingen kwijt kunt. Het is fijn als een kind iemand heeft in zijn omgeving, om daar zijn of haar echte verhaal mee te delen. Dit kan mogelijk ook

een professional zijn. Kinderen geven aan dat het niet verplicht is om te rouwen (Van der Maarel, 2014).

Uitwerking deelvraag 2: Wat hebben ouders nodig om de strijdbijl te begraven?

Waarvoor gaan mensen scheiden?

Er zijn twee soorten risicofactoren die tot scheiding leiden

Demografische en economische factoren: jong trouwen, armoede, werkloosheid, laagopgeleid, eerder samengewoond, buitenechtelijk kind, kind uit vorige relatie meenemen naar nieuwe, trouwen met iemand ander ras of geloof, tweede of derde huwelijk, opgroeien gebroken gezin, gehandicapt kind.

Interpersoonlijke factoren: huiselijk geweld, veel conflicten, relatieproblemen, ontrouw, zwak commitment, weinig vertrouwen in elkaar, gebrek aan liefde, persoonlijkheid, sociale en culturele verschillen.

Heterogamie:

Als partners op belangrijke vlakken erg veel van elkaar verschillen kan dit een verhoogd risico zijn tot scheiding. Rögels (2014) heeft vijf vormen van heterogamie onderzocht:

1. Leeftijdsverschil
2. Opleidingsniveau
3. Godsdienstige overtuiging
4. Ras of nationaliteit
5. Sociale herkomst

Volgens Rögels (2014) delen deze heterogame koppels minder met elkaar. Ze hebben verschillende verwachtingen en voorkeuren. Ook speelt acceptatie van naasten omgeving een rol. Deze negatieve effecten blijven op de lange termijn ook een rol spelen.

Protectieve factoren (die stabiliteit van een relatie bevorderen): kinderen (geboren binnen relatie), sociale ondersteuning, een groot netwerk, reële verwachtingen en een goed ontwikkelde identiteit.

Of er werkelijk gescheiden zal worden ligt aan de balans en de zwaarte van de risico- en protectieve factoren.

Toename van scheiden

De toename van scheiden is het gevolg van een aantal veranderingen in de maatschappij volgens Rögels (2014) Zoals bijvoorbeeld:

- Ontkerkelijking
- Ontplooiing van het individu en gelijkheid van man en vrouw
- Toegenomen levensverwachting en gezondheid
- Verandering in de wetgeving
- Arbeidsparticipatie van de vrouw
- Verspreiding van anticonceptie en
- Mogelijkheid tot het verkrijgen van bijstand

Het scheidingsproces

Scheiden is een pluriform proces, er komt heel veel bij kijken. Er zijn zes onderscheden componenten volgens Rögels (2014):

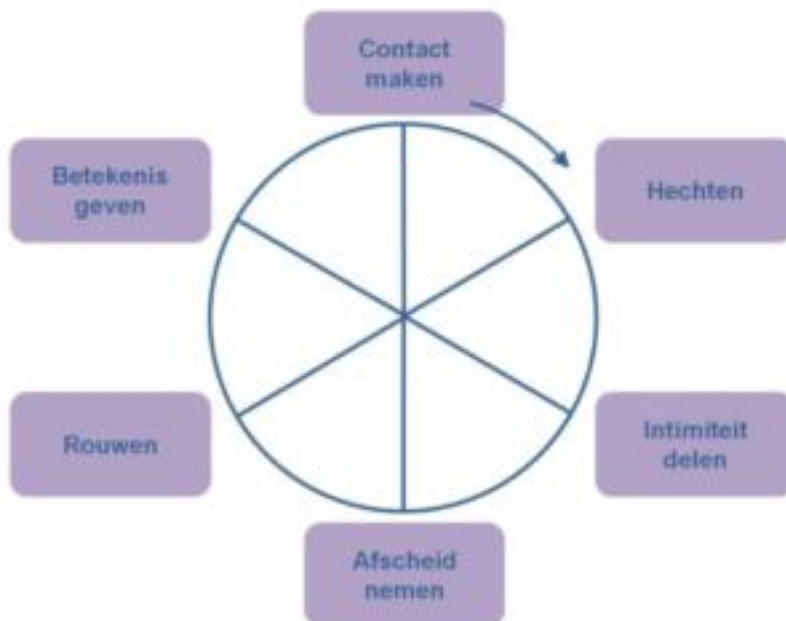
- Emotionele scheiding: het losmaken van partners, emoties t.o.v. elkaar veranderen.
- Juridische scheiding: het wettelijk ontbinden.
- Geld en goederen scheiding: de financiële afwikkeling.
- De ouderlijke scheiding: verantwoordelijkheid kinderen.
- Scheiding voor netwerk: hoe reageren mensen hierop.
- Psychische scheiding: afstand nemen van de relatie, onthechting.

Scheiden is een rouwproces

Het rouwproces van een scheiding kent vijf fases volgens Rögels (2014)

1. Ontkenning
2. Gevoelens van verlies en depressie
3. Boosheid en ambivalentie
4. Verandering van eigen levensstijl, opzoek naar nieuwe identiteit
5. Acceptatie

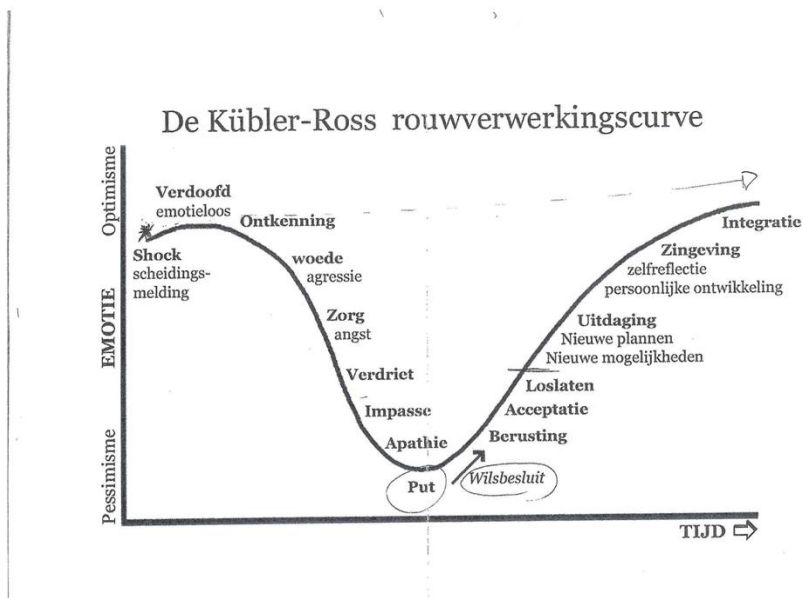
Dit rouwproces doorlopen is 'noodzakelijk' om verder te kunnen gaan. De verliescirkel brengt in kaart hoe het eruit ziet als je iemand verliest.

De meeste volwassenen weten dat bij een rouwproces het van belang is om even een 'pauze' te nemen om dingen te verwerken. Dit is vrij standaard geworden in onze maatschappij wanneer er een dierbare overlijdt. Maar is dit ook standaard wanneer twee mensen van elkaar gaan scheiden? Volgens Daisy Petrona (persoonlijke communicatie, 2022) is dit niet zo. In de maatschappij van tegenwoordig staan we weinig stil bij het verlies van een partner bij een scheiding. Er wordt dan van je verwacht dat je doorwerkt, een nieuwe woning zoekt, de

opvoeding van je kind onder controle houdt en nog veel meer. Terwijl iedereen wel kan begrijpen dat het verliezen van een partner even erg kan voelen als het overlijden van een dierbare.

De rouwcurve

(Frame, z.d.).

In de rouwcurve van Kübler-Ross zijn verschillende emoties die aan bod komen. Dit is te zien in de afbeelding. De pedagoog-mediator maakt gebruik van deze rouwcurve tijdens haar werk, en zij legde uit hoe zij hier gebruik van maakt. Je ziet in het werkveld vaak dat ouders niet op dezelfde plek zitten in deze rouwcurve. Zo is een ouder al lang aan het nadenken over of die wil scheiden en voor de andere ouder komt dit vaak uit het niets en als een shock. De ouder die wilde scheiden is dan vaak al verder op de rouwcurve (vaak al bij de put en gaat dan door naar wilsbesluit). Terwijl de ander ouder nu begint bij de curve bij de shock en moet de put nog gaan bereiken.

Ook vertelde de pedagoog-mediator dat ouders soms terugvallen op de curve. Zo kan het een tijdje goed gaan en is de ouder bezig met acceptatie en loslaten wanneer het toch ineens weer wat moeilijker wordt en de ouder terugschiet in verdriet. Wel gebeurt het vaak dat de ouder dan weer sneller verder gaat in de curve, dus terug naar acceptatie bijvoorbeeld. Dit alles is een dynamisch proces en heeft vaak veel tijd nodig. Veel ouders hebben jaren nodig om over een scheiding te komen.

In dit proces is het belangrijk om de ouders te horen in hun emotie, en te begrijpen waar zij staan op de rouwcurve om met ze te kunnen werken. Als de ouders te hoog zitten in deze emotie en zich niet gehoord voelen kom je vaak nergens.

Wat hebben ouders nodig volgens hulpverlening?

Het merendeel van de hulpverlening is gericht op het kind. Dit komt omdat kinderen vaak snel en ernstig beschadigd kunnen worden door de scheiding van hun ouders.

De hulpverleners maken ouders ervan bewust dat het belangrijk is om geen ruzie te maken in het bijzijn van hun kind. Ook zal de hulpverlener u begeleiden in verdere trajecten die je kan volgen om als co-ouders samen verder te gaan. Het is als hulpverlener belangrijk om niet verstrikt in het conflict te raken maar met een helicopterview de situatie te blijven bekijken.

Ouders die gaan scheiden moeten een ouderschapsplan opstellen. Deze ouders hebben vaak veel emoties tijdens een scheiding zoals: verdriet, boosheid en onbegrip. Hierdoor moeten er duidelijke afspraken gemaakt worden vanuit een ouderschapsplan. Het is belangrijk om bij het opstellen van deze afspraken te denken vanuit je kind (Richtlijnen Jeugdhulp, 2021).

Uit literatuuronderzoek en gesprekken met verschillende soorten professionals/methodieken is de volgende informatie verzameld.

Pedagoog mediator

Ouders hebben vaak veel last van een scheiding, zowel als hun kinderen. De pedagoog-mediator begint haar eerste sessie met het leren kennen van de ouders en hierop volgend hun relatie. Ze vraagt aan de ouders hoe hun relatie vroeger was en wat en waar het fout is gegaan. Hierbij legt ze veel nadruk op hun gevoelens en peilt ze waar de ouders zich bevinden in de rouwcurve. De pedagoog-mediator legde uit dat de ouders zich vaak beide op een ander punt in de rouwcurve bevinden. Zo zit bijvoorbeeld een man al heel lang te wachten totdat de emmer vol is en hij een scheiding aanvraagt terwijl het voor zijn vrouw onverwachts en hartbrekend aankomt. Je bent dan beide nog in een ander punt in het proces. De pedagoog-mediator heeft tijdens het maken van het ouderschapsplan dan ook veel aandacht hiervoor en zorgt dat ze hier rekening mee houdt bij het opstellen van de afspraken.

Ouderschap blijft

Zij leggen de focus op dat ouders door moeten met elkaar in het ouderschap. Zij begeleiden ouders en kinderen in de nieuwe omgangsregeling. Ze maken samen met ouders afspraken zodat kinderen allebei de ouders blijven zien. Ze focussen op de rol van de ouder en de beheersing van het conflict (Ouderschap blijft, 2022).

Kind behartiger

Kind behartigers zijn hulpverleners die ieder kind in een scheiding een stem willen geven. Ouders kunnen namelijk wel van elkaar scheiden, maar kinderen niet. Kind behartigers willen ervoor zorgen dat kinderen zich gehoord voelen en hun verhaal kwijt kunnen, om vervolgens weer een goede relatie aan te gaan met de co-ouders (Kinderbehartiger, z.d.).

Kinderen uit de knel

Bij kinderen uit de knel wordt het hele netwerk betrokken inclusief kinderen én ouders. Het programma kent een aantal belangrijke onderwerpen:

- **Veilig klimaat:** Het team is voorzien van een aantal therapeuten en ouder kan bij het programma ook terugvallen op eigen therapeut, waarmee er een vertrouwensband wordt opgebouwd. Kinderen hebben in dit proces ook hun eigen kindertherapeut. De therapeuten zorgen ervoor dat ze een open en oordeel loze houding hebben. Ze zijn zich bewust van de belangen van beide ouders.
- **De attitude van de therapeuten:** De ouders en therapeuten werken samen aan een betere situatie voor de kinderen, ouders zelf en voor andere betrokkenen. De therapeuten streven ernaar dat iedereen in de situatie gehoord wordt en tot hun recht komt.
- **Gericht op mogelijkheden:** Ouders hebben vaak al alles geprobeerd om uit de problemen te komen. Ze hebben veel conflicten gehad en voelen zich intussen moede- en machteloos. Dit gevoel kan alleen veranderen als ouders eerst naar hun eigen gedrag gaan kijken.
- **Werken in groepen:** Bij kinderen uit de knel werken ze in groepen, de groepen bestaan uit ouders, kinderen andere betrokkenen en therapeuten. In deze groep streeft iedereen ernaar om de situatie te verbeteren. In groepen kan je van elkaar leren en elkaar ondersteunen.
- **Kinderen en de ‘tussenruimte’:** Kinderen lijden vooral in de overgangssituatie tussen de ouders: de tussenruimte. Dit is de tijd waarin er conflicten zijn over verschillende onderwerpen bijvoorbeeld: overdracht, vakanties, kleding, feestdagen en nog veel meer.
- **Betrekken van het eigen sociale netwerk:** Scheiden is een emotioneel proces waar veel betrokkenen te komen kijken. Ook zij kunnen soms meegenomen worden in de conflicten tijdens de scheiding van ouders (Kinderen uit de knel, z.d.).

Parallel solo ouderschap

Bij PSO geven ouders hun eigen gezin en ouderschap met hun kinderen een nieuwe vorm.

Hierbij zijn een aantal zaken essentieel:

- Afspraken over de omgang worden strikt nageleefd.
- Contact tussen de ouders wordt tot minimum beperkt.
- PSO werkt vanuit een cirkel van invloed. (Werken aan dingen waar je wel invloed op hebt).
- Niet werken aan communicatie of verbeteren relatie tussen de ouders (Jeugdformaat, z.d.).

Schip-aanpak

Dit is een aanpak voor voorkomen (v)echtscheidingen. De aanpak is voor postrelationele rouw. Uitgangspunten zijn:

- Aandacht hebben voor het conflict
- Kinderen ertussen uitlaten
- Slechte ouders bestaan niet

Doel van de schipaanpak

Het doel van de schip-aanpak is dat ouders elkaar niet loslaten maar verder gaan als partners in ouderschap. Hierdoor kunnen ex-partners de verbroken verbinding herstellen waardoor de weg vrijkomt om de overgang te maken van ex-partners naar gezamenlijk ouderschap.

Vanuit de visie dat:

Aandacht voor het verlies als ook voor het conflict na de scheiding de ex-partners help hun scheiding te verwerken en afscheid te nemen van hun liefdesrelatie.

Kernelementen:

- Wat bracht hen ooit samen
- Waar is de relatie gaan schuiven
- Hoe kunnen ze elkaar helpen erkenning te geven
- Hoe kunnen ze conflict en verlies
- Opnieuw leren vertrouwen

Het effect van schipaanpak:

- Begrip voor de ander
- Oorzaak/mislopen van de relatie
- Inzicht in eigen reacties etc.
- Ruimte voor erkenning
- Post rationale rouw kan worden geïntegreerd
- Er ontstaat een nieuwe verbinding
- Kans op gelukkige toekomst voor beide vergroot (Schipaanpak, z.d.).

Wat hebben ouders zelf nodig (wat zeggen ervaringsdeskundige)?

Volgens ervaringsdeskundige is het voor ouders belangrijk dat ze gehoord worden, dat er tijd voor hen is en echt geluisterd wordt. Ze benoemen dat dit vaak fout gaat. Hulpverleners lezen het dossier en denken alles te weten wat er is gebeurd. Dit is vaak niet de hele waarheid en de ervaringsdeskundige zouden er baat bij hebben als de hulpverleners echt naar hun verhaal luisteren.

Ook is het belangrijk dat de feiten achterhaalt worden door onderzoek. Vaak wordt dit niet grondig genoeg gedaan waardoor hulpverleners de ouders geloven die het beste verhaal vertellen. Hierdoor worden er veel fouten gemaakt binnen de hulpverlening. Ook geven de ervaringsdeskundige aan dat de hulpverleners vaak niet neutraal zijn. Ze kiezen een kant en gaan 'meevechten' in de scheiding van partners. Dit zorgt ervoor dat de hulpverleners vaak voor problemen zorgen binnen de scheiding. Het zou voor de ervaringsdeskundige fijn zijn als de hulpverleners echt staan voor het belang van het kind. Ze zijn nu zo gefocust op het oplossen van de scheiding (wat vaak onmogelijk is) waardoor ze dit belang soms niet centraal stellen.

De hulpverleningssector denkt dat ouders hulp nodig hebben bij het belang van geen ruzie maken, verwerken van emoties, veiligheid bewaken voor hun kind en het opstellen van een ouderschapsplan (Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming, 2022).

Dit botst soms dus met de belangen vanuit de ervaringsdeskundige ouders. Zij geven aan dat ze graag echt gehoord willen worden, terwijl de taak van de hulpverleners is om te zorgen dat de ouders niet ruziën. Dit is dus ook wat we van de ervaringsdeskundige hebben gehoord. Ook is het belang van echt onderzoek doen naar wat er precies gebeurd is erg belangrijk. Dit staat niet in de richtlijnen, maar ervaringsdeskundige geven aan dat dit dus nog vaak mist. Doordat dit niet wordt gedaan maken hulpverleners keuzes die niet altijd gebaseerd zijn op de waarheid. Het belang van het ouderschapsplan is wel belangrijk voor beide. Ouders hebben hulp nodig met het opstellen hiervan en hulpverleners weten hoe ze hierbij kunnen helpen.

Uitwerking deelvraag 3: Is het mogelijk om het netwerk te betrekken?

Bij deze deelvraag is de informatie en bevindingen onderbouwt met relevante literatuur die naderhand ook is onderzocht door middel van BATA. Ook wordt de deelvraag beantwoordt door middel van interviews met verschillende experts en ervaringsdeskundigen.

Wat is het netwerk?

Het (sociale) netwerk is een verzamelnaam voor de groep mensen met wie de cliënt een sociale relatie onderhoudt. Mantelzorgers horen daarbij, net als (andere) familieleden, vrienden, burens en collega's. Netwerken van mensen verschillen in grootte en samenstelling. Ze bestaan uit hechte contacten tussen mensen die elkaar regelmatig zien maar ook uit contact die meer op afstand zijn of een meer los karakter hebben (Oog voor het sociale netwerk, 2017).

Functie van het netwerk binnen een (complexe) scheiding

Tijdens het onderzoeken van relevante literatuur kwam vaak naar voren dat ieder kind het belangrijk vindt om het contact met familie, na een scheiding, goed te houden. Het is voor het kind een enorme verandering als zijn ouders niet meer als partners door het leven gaan, dus de taak van de ouders, om dit zo fijn mogelijk te laten verlopen (Scheidingspunt Zoetermeer, 2022).

Vanuit het interview met een ervaringsdeskundige werd aangegeven dat de rol van het netwerk een ondersteunende maar eerlijk rol spelen. Een netwerk gaat vaak mee met de emotie van een ander. De ervaringsdeskundige zegt dat hij in zijn geval, kijkende naar de relatie die ze hadden, zijn ex-partner heeft laten vallen.

De ervaringsdeskundige heeft een grote vriendengroep overgehouden dankzij de relatie die hij heeft gehad en heeft hier veel steun aan gehad in die periode. Netwerk kan heel waardevol zijn. Ook voor het netwerk geldt, kies voor het kind. Het is belangrijk in zo'n situatie om het kind te ruimte te geven, toe te laten, vertrouwen te geven zonder dat iets door wordt verteld (Persoonlijke communicatie, 2022)

Loyaliteit conflicten

Het is de belangrijke taak voor het netwerk om tegen het kind geen negatieve opmerkingen te benoemen over één van de ouders, omdat dit stagnerend kan werken op het gedrag van het kind naar- en over de ouder. Een kind voelt een onvoorwaardelijke loyaliteit naar zijn ouders dus zal hierin nooit een partij gaan kiezen. Als dit wel voorkomt, ontstaat er loyaliteitsconflict waarbij het kind in een dilemma terecht komt dat hij/zij het gevoel krijgt dat ze een voorkeur moeten uitspreken voor een van de gescheiden ouders. Het is een innerlijk conflict dat ontstaat als het kind door loyaliteit naar de ene ouder voelt dat het een andere ouder te kort doet (Scheidingsprofs, 2022).

Kind en schoolnetwerk

Een kind of jongere brengt het grootste deel van hun tijd door op school. Dit betekent dat de school daardoor een belangrijke signalerende functie- en rol hebben in hun leven. Het is daarom als ouder/verzorger om de school aan te geven wat er gaande is in zijn/haar thuissituatie (scheidingspunt, 2022). Mocht dit niet het geval zijn, hebben de leraren wel de

functie om standaard goed te letten op hun leerlingen zodat de ontwikkeling van het kind of jongere niet wordt belemmerd.

Conflict verhogende werking

Het netwerk heeft in het geval van (vecht)scheiding op ouders, een grote invloed in het versterken of afzwakken van conflictsituaties (Jeugdzorg Nederland, 2015). De gevolgen van conflictsituaties in een vechtscheiding kunnen hierdoor blijvende schade veroorzaken bij het kind(eren) die hierbij betrokken zijn (NJI., 2019). Er is wel bekend dat er binnen vrijwilligersorganisaties nog niet actief wordt samengewerkt met leden uit het netwerk binnen een scheidingssituatie.

Netwerkberaad

Een netwerkberaad wordt in Nederland ingezet als besluitvormingsmodel in de jeugdbescherming en jeugdzorg. Bij een netwerkberaad neemt het netwerk in plaats van de jeugdhulpverlener de leiding bij het opstellen van een plan om de opvoedingsproblemen in een gezin aan te pakken. Het doel van een netwerkberaad is om het gezin, onder leiding van een professional, met haar netwerk een plan te laten maken dat ervoor zorgt dat het gezin zelf de regie blijft houden maar de situatie voor de betrokken kinderen veilig maakt. Binnen de Jeugdwet is opgenomen dat jeugdhulpaanbieders eerst aan ouders de mogelijkheid moeten bieden om een familiegroepsplan op te stellen. Dit geldt voor zowel de gedwongen jeugdbescherming als voor de vrijwillige jeugdhulp (Universiteit van Amsterdam, 2016).

Betrokkenheid van het netwerk

De betrokkenheid van het netwerk binnen onder andere ook complexe scheidingen, worden steeds belangrijker. Sinds de landelijke verandering in 2013 toen de koning de rede uitsprak dat we van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving gingen, werd de rol van het netwerk aanzienlijk groter. Door de stijgende inzet van het netwerk, zijn organisatie ontzettend zoekende naar inzichten- en ervaringen van ouders en andere betrokkenen van hun netwerk omtrent vechtscheidingen.

Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat er meerdere aspecten belangrijk zijn voor de betrokkenen bij een vechtscheidingssituatie.

Aspecten die belangrijk zijn bij ouder respondenten:

- Kwaliteit van het netwerk
- De ervaren hulp
- De zelfstandigheid van de ouder
- De beleving van de ouder

Aspecten die belangrijk zijn binnen het netwerk respondenten:

- Geboden ondersteuning
- De beleving, motieven en ervaringen van het netwerk.

Er wordt meerdermaals aangegeven dat ouder respondenten het prettig vinden steun- en hulp te krijgen vanuit het netwerk. Anderzijds geven zij ook aan zelf de problemen te willen oplossen en hierbij hun netwerk niet te belasten. Netwerk respondenten geven aan dat ze het fijn vinden om hun steentje te kunnen bijdragen als iemand in hun omgeving het moeilijk heeft maar geven ook aan dat het in meerdere situaties veel energie kost. Ouder respondenten

geven aan van mening te zijn dat hun netwerk geen behoefte heeft aan ondersteuning vanuit de hulpverlening. Netwerk respondenten geven echter aan hier wel behoefte aan te hebben (Raad voor de Kinderbescherming, 2019).

Deelvraag 4: Welke oplossingen zien hulpverleners?

Hulpverleners bieden intensieve hulpverlening aan op het moment wanneer ouders er bij een scheiding zelf of met lichte hulp en ondersteuning niet uitkomen en er voortdurend of oplopende conflicten zijn.

De professional kan verschillende professionals of methodieken inzetten, te denken valt aan:

- Pedagoog-mediator;
- Kindbehartiger;
- Ouderschap blijft;
- Kinderen uit de knel;
- Parallel solo ouderschap;
- SCHIP-aanpak (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.).

Wat bovenstaande professionals en methodieken inhouden staat bij deelvraag 2 uitgelegd. Echter, is het onduidelijk of de hulptrajecten die door Jeugdzorg worden ingezet bij complexe (v)echtscheidingen het gewenste effect hebben. Daarnaast ontstaan er veel frustraties richting ouders. Bovendien kunnen de kosten van de hulp oplopen tot duizenden euro's per gezin (KRO NCRV, 2020). **De drie ervaringsdeskundigen die wij hebben gesproken, geven aan dat jeugdzorg onvoldoende deskundigheid heeft over complexe (v)echtscheidingen, er geen feitenonderzoek wordt gedaan én dat ze niet altijd voor het kind staan, maar mee gaan doen.**

Onlangs is er een pilot opgestart in elf gemeenten om langdurige vechtscheidingen te voorkomen. De pilot is dat er een gezinsadvocaat komt die de belangen van het hele gezin kan behartigen. De gezinsadvocaat bestaat uit een advocaat en een gedragsdeskundige die recht en zorg combineren. Dat voorkomt dat beide ouders een eigen advocaat inhuren en conflicten krijgen. De resultaten zijn positief, terwijl deze gemeenten normaal gesproken de moeilijkste categorie scheidingen krijgt toegewezen (Huisman, 2023).

HOOFDSTUK 4: Resultaten

Conclusie deelvraag 1: Wat vinden kinderen/jongeren wenselijk als hun ouders conflicten hebben?

- Als ouders gaan scheiden, is het van belang op welke manier ouders, familie en de rest van de familie daarop reageren. Dit is essentieel voor hoe het kind door de echtscheiding komt en vervolgens zijn weg vindt in het nieuwe, gescheiden leven (Van der Maarel, 2014).
- Daarnaast hebben kinderen verschillende gedachtes. Kinderen maken voor, tijdens en na de echtscheiding een aantal psychologische taken mee. Zo zou het kind de scheiding moeten erkennen, moeten begrijpen wat de scheiding inhoudt en moet het zijn eigen leven kunnen oppakken (Van der Maarel, 2014).
- Kinderen en jongeren kunnen nog moeilijk hun eigen behoefte noemen (MARE Research, 2020). Eén ervaringsdeskundige heeft aangegeven dat zij er baat bij gehad zou hebben om serieus genomen te worden, de informatie beschermd blijft en ze de professional(s) vaker zou spreken (persoonlijke communicatie, 29 november 2022).
- Tips van kinderen van gescheiden ouders, bedoeld voor de omgeving van het kind. De kinderen geven het volgende aan:
  - Het is prettig als er wordt gevraagd of ik erover wil praten;
  - Het is fijn als er serieus naar gekeken wordt;
  - Ouders moeten het kind niet bij de scheiding betrekken;
  - Ouders moeten als zij ruzie hebben, het niet op het kind afreageren;
  - Het is fijn als de ouders laten weten dat ze van ons houden;
  - Het is fijn als er duidelijk verteld wordt wat er gaat gebeuren;
  - Biedt ons, de kinderen, een luisterend oor aan (Van der Maarel, 2014).
- Tips van kinderen van gescheiden ouders, bedoeld kinderen die in dezelfde situatie terecht komen. De kinderen geven het volgende aan:
  - Krop je gevoel niet op;
  - Loop niet rond met spijt;
  - Houd van jezelf;
  - Probeer met een andere ouder te praten;
  - Afleiding is goed, probeer leuke dingen te doen;
  - Het kan helpend zijn om mensen op te zoeken die hetzelfde hebben meegemaakt;
  - Het is goed om je situatie aan je vrienden te vertellen;
  - Probeer je vrienden geregeld te zien;
  - Het is niet verplicht om te rouwen (Van der Maarel, 2014).

Conclusie deelvraag 2: Wat hebben ouders nodig om de strijdbijl te begraven?

Door gesprekken met ervaringsdeskundigen weten we dat het belang van de hulpverlening en de ouder tijdens een scheiding vaak niet op een lijn zit. Hierdoor weten we ook dat de hulpverlening vaak niet alleen voor het belang kind staat, maar meegaat in het conflict (Persoonlijke communicatie, 2022).

Er zijn een hoop verschillende soorten interventies voor ouders die scheiden. In deze interventies gaat het vaak over ouders en over kinderen. Een aantal van deze interventies zijn puur gericht op ouders en hun ouderschap na de scheiding (Nederlands Jeugdinstuut, z.d.). Dit terwijl de hulpverlening vanuit de jeugdbescherming gericht moet zijn op het kind.

Wat hebben ouders nou nodig om de strijdbijl te begraven? Ouders hebben vooral iemand nodig die voor hun kinderen staat. Ze moeten eraan worden herinnerd dat ze nog steeds verantwoordelijk zijn voor een kind. Wanneer ze dit uit het oog verliezen door het conflict moet je als hulpverlener dit belang vooropzetten en dit duidelijk maken bij ouders. Ook hebben ouders iemand nodig die hun emoties herkent en snapt dat de ouders een proces van rouw doorgaan. Daarnaast is het belangrijk dat jeugdbeschermers goed letten op het dossier. Dat ze niet zomaar afgaan op wat er is geschreven, maar dat ze onderzoek doen naar de feiten. Dit alles zou moeten helpen bij het begraven van de strijdbijl van ouders.

Conclusie deelvraag 3: Is het mogelijk om het netwerk te betrekken?

Het (sociale) netwerk is een verzamelnaam voor de groep mensen met wie de cliënt een sociale relatie onderhoudt. Mantelzorgers horen daarbij, net als (andere) familieleden, vrienden, burens en collega's. Netwerken van mensen verschillen in grootte en samenstelling. Ze bestaan uit hechte contacten tussen mensen die elkaar regelmatig zien maar ook uit contact die meer op afstand zijn of een meer los karakter hebben (Oog voor het sociale netwerk, 2017).

Vanuit het interview met een ervaringsdeskundige werd aangegeven dat de rol van het netwerk een ondersteunende maar eerlijk rol spelen. Een netwerk gaat vaak mee met de emotie van een ander. De ervaringsdeskundige zegt dat hij in zijn geval, kijkende naar de relatie die ze hadden, zijn ex-partner heeft laten vallen.

De ervaringsdeskundige heeft een grote vriendengroep overgehouden dankzij de relatie die hij heeft gehad en heeft hier veel steun aan gehad in die periode. Netwerk kan heel waardevol zijn. Ook voor het netwerk geldt, kies voor het kind. Het is belangrijk in zo'n situatie om het kind te ruimte te geven, toe te laten, vertrouwen te geven zonder dat iets door wordt verteld (Persoonlijke communicatie, 2022)

Het netwerk heeft in het geval van (vecht)scheiding op ouders, een grote invloed in het versterken of afzwakken van conflictsituaties (Jeugdzorg Nederland, 2015). De gevolgen van conflictsituaties in een vechtscheiding kunnen hierdoor blijvende schade veroorzaken bij het kind(eren) die hierbij betrokken zijn (NJI., 2019).

Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat er verschillende aspecten belangrijk zijn voor de betrokkenen bij een vechtscheidingssituatie.

Aspecten die belangrijk zijn bij ouder respondenten:

- Kwaliteit van het netwerk
- De ervaren hulp
- De zelfstandigheid van de ouder
- De beleving van de ouder

Aspecten die belangrijk zijn binnen het netwerk respondenten:

- Geboden ondersteuning
- De beleving, motieven en ervaringen van het netwerk.

Er wordt meerdermals aangegeven dat ouder respondenten het prettig vinden steun- en hulp te krijgen vanuit het netwerk. Anderzijds geven zij ook aan zelf de problemen te willen oplossen en hierbij hun netwerk niet te belasten. Netwerk respondenten geven aan dat ze het fijn vinden om hun steentje te kunnen bijdragen als iemand in hun omgeving het moeilijk heeft maar geven ook aan dat het in meerdere situaties veel energie kost. Ouder respondenten geven aan van mening te zijn dat hun netwerk geen behoefte heeft aan ondersteuning vanuit de hulpverlening. Netwerk respondenten geven echter aan hier wel behoefte aan te hebben (Raad voor de Kinderbescherming, 2019).

De conclusie is dat het zeker mogelijk is om het netwerk erbij te betrekken als die behoefte er is vanuit ouder respondenten. In de vorm van ondersteuning kan het netwerk een belangrijke rol spelen. Dit zal niet in elke situatie passend zijn, omdat de rol van het netwerk een invloedrijke rol speelt op het gebied van conflictverhoging.

Conclusie deelvraag 4: Welke oplossingen zien hulpverleners?

- Hulpverleners bieden verschillende methodieken aan, echter is het onduidelijk of deze een gewenst effect leveren (**KRO NCRV, 2020**). **Drie op de drie ervaringsdeskundigen die wij hebben gesproken, geven aan dat jeugdzorg onvoldoende deskundigheid heeft over complexe (v)echtscheidingen, er geen feitenonderzoek wordt gedaan én dat ze niet altijd voor het kind staan, maar mee gaan doen.**
- **De gezinsadvocaat, bestaande uit een advocaat en gedragsdeskundige, staan voor de belangen van het hele gezin. De resultaten van de pilot zijn positief (Huisman, 2023).**

Beantwoording hoofdvraag: Wat is er nodig om gezinnen die in een scheidingsprocedure zijn buiten de jeugdzorg te houden?

Naar aanleiding van de beantwoorde deelvragen hierboven trekken wij een conclusie op de hoofdvraag: Wat is er nodig om gezinnen die in een scheidingsprocedure zijn buiten de jeugdzorg te houden? De jeugdzorg zit vol met complexe (v)echtscheidingen. Echter blijkt de problematiek alleen maar erger te worden. Wat moet er gebeuren zodat complexe (v)echtscheidingen niet meer binnen de jeugdzorg terecht komen?

Volgens ervaringsdeskundige zijn veel jeugdbeschermers niet opgeleid om met volwassenen en de psychologie/gedrag wat daarbij komt kijken om te gaan. Ze zijn opgeleid voor het kind en hebben kennis over wat het beste is voor het kind, niet voor ouders. Ook al is het vanuit de

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming wel hun 'taak' dat ze de mensen helpen en leren om te gaan met elkaar.

Tijdens het onderzoek hebben we kennis gemaakt met de expertgroep complexe scheiding. Deze bestaat uit verschillende professionals zoals: gedragsdeskundige, mediator, psychologen en advocaten. Zij zijn allemaal opgeleid voor scheidingsproblematiek.

Als de complexe scheidingen terecht zouden komen bij een expert-team die speciaal voor deze sector zijn opgeleid, zou de jeugdhulp minder vol stromen met deze complexe scheidingen. Wanneer deze problematiek wordt opgepakt door een speciaal team die in deze sector gespecialiseerd zijn, komt er binnen de jeugdhulp meer ruimte doordat er gewerkt kan worden aan de juiste hulpvragen die zij hebben waarbij professionals hun deskundigheid kwijt kunnen.

Gezinsadvocaat?

Aanbeveling

De aanbeveling is onderbouwt met verkregen informatie naar aanleiding van literatuurstudie, interviews- en gesprekken met diverse experts- en ervaringsdeskundigen.

De conclusie naar aanleiding van ons onderzoek is dat een andere methode/aanpak nodig is zodat complexe scheidingen niet binnen de jeugdzorg vallen.

Onze aanbeveling is om gebruik te maken van expert teams In de eerste lijn? en een gezinsadvocaat in te zetten. (en scholing van medewerkers?)

Tot slot is er op deelvraag vijf geen concreet antwoord ontstaan, de deelvraag was of het mogelijk is om de wet te veranderen, hier liggen nog mogelijkheden tot onderzoek om hier mee verder te gaan.

In hoofdstuk drie, vier en de conclusie wordt dieper ingegaan waar deze verkregen informatie vandaan komt.

Literatuurstudie

Delfos, M.F. (2020). *Ontwikkelingspsychopathologie: stoornissen en belemmeringen* (8^e druk). Uitgeverij SWP Amsterdam.

Expertgroep complexe scheiding. (z.d.). *Expertgroep complexe scheiding*. Geraadpleegd op 12 januari 2023 van, <https://expertgroepcomplexescheiding.nl/>

Frame. (z.d.). *Rouwen*. Geraadpleegd op 20 november 2022 van, https://www.framebv.nl/rouwcurve_verliesvanbaan/

Huisman, C. (2023, 2 januari). De gezinsadvocaat komt bij de moeilijkste scheidingen op voor beide ouders én de kinderen: wordt dit het nieuwe normaal? Volkskrant. Geraadpleegd op 11 januari 2023, van https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-gezinsadvocaat-komt-bij-de-moeilijkste-scheidingen-op-voor-beide-ouders-en-de-kinderen-wordt-dit-het-nieuwe-normaal~ba3d86cb/?utm_campaign=shared_earned&utm_medium=social&utm_source=linkedin

Jeugdformaat. (z.d.). *Parallel solo ouderschap*. Geraadpleegd op 29 november 2022 van, <https://www.jeugdformaat.nl/onze-hulp/hulp-bij-echt-scheiding/parallel-solo-ouderschap>

Kindbehartiger. (z.d.). *Geef ieder kind in een scheiding een stem*. Geraadpleegd op 29 november 2022, van <https://kindbehartiger.nl/>

Kinderen uit de knel. (z.d.). *Deskundige hulp bij conflictscheidingen*. Geraadpleegd op 29 november 2022, van <https://kinderenuitdeknel.nl/>

KRO NCRV. (2020, 11 september). Effect van hulpverlening bij vechtscheidingen niet aangetoond. Geraadpleegd op 13 januari 2023, van <https://pointer.kro-ncrv.nl/effect-van-hulpverlening-bij-vechtscheidingen-niet-aangetoond>

Landman-Peeters, K. (2016). *BATA: Handvatten voor studenten Sociaal Werk bij het beoordelen van informatie uit schriftelijke en digitale bronnen*. Groningen: Hanzehogeschool Groningen, Academie voor Sociale Studies. Geraadpleegd op 13 januari 2022

MARE Research. (2020). *Inzichten uit onderzoek: Welke behoeften hebben ouders en kinderen bij een scheiding?* Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.programmamenscentraal.nl/documenten/publicaties/2020/12/11/inzichten-uit-onderzoek-welke-behoeften-hebben-ouders-en-kinderen-bij-een-scheiding>

Movisie. (2017). *Oog voor het sociale netwerk*. Geraadpleegd op 18 december, van <https://www.movisie.nl/artikel/oog-voor-sociale-netwerk>

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (z.d.). *Hechting: Hechtingstheorie*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.ncj.nl/onderwerp/hechting/hechtingstheorie/>

- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Ondersteuning bij conflict scheiding*. Geraadpleegd op 13 januari 2023, van [https://www.nji.nl/scheiding/ondersteuning-bij-conflictscheidingen#ouderschap-na-scheiding-\(ons\)](https://www.nji.nl/scheiding/ondersteuning-bij-conflictscheidingen#ouderschap-na-scheiding-(ons))
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022a). *Ontwikkeling*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022b). *De ontwikkeling tot jongvolwassene (16-23 jaar)*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-ontwikkeling-tot-jongvolwassene>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022c). *Ontwikkeling: Ontwikkeling van je baby/dreumes (0-2 jaar)*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-ontwikkelingen-van-je-kind-in-de-eerste-twee-jaar>
- Nederlands Jeugdinstituut (2022d). *Ontwikkeling: Ontwikkeling van je kind (6-10 jaar)*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-ontwikkeling-van-je-kind-tussen-de-6-en-10-jaar>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022e). *Ontwikkeling: De ontwikkeling van je kleuter (4-6 jaar)*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-ontwikkeling-van-je-kleuter>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022f). *Ontwikkeling: Ontwikkeling van je peuter (2-4 jaar)*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-ontwikkeling-van-je-peuter>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022g). *Ontwikkeling: Ontwikkeling van je puber (10-16 jaar)*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/ontwikkeling/de-ontwikkeling-van-je-puber>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022h). *Scheiding: Gevolgen voor kinderen van een scheiding*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.nji.nl/scheiding/gevolgen-voor-kinderen>
- Ouderschap blijft. (z.d.). *Ouderschap blijft*. Geraadpleegd op 29 november 2022, van <https://www.ouderschapblijft.nl/>
- Richtlijnen Jeugdhulp en jeugdbescherming. (8 februari 2022). *Scheiding en problemen van jeugdige*. Geraadpleegd op 6 december 2022, van <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/scheiding/gevolgen-van-een-ouderlijke-scheiding-voor-jeugdigen/de-belangrijkste-gevolgen-van-een-ouderlijke-scheiding-voor-jeugdigen/https://richtlijnenjeugdhulp.nl/scheiding/gevolgen-van-een-ouderlijke-scheiding-voor-jeugdigen/de-belangrijkste-gevolgen-van-een-ouderlijke-scheiding-voor-jeugdigen/>

Rögels, N. (2014). *Levensloopsychologie*. (5^e druk). Boom Lemma.

Scheidingsprofs. (2022). *Tips om loyaliteitsconflicten als gevolg van echtscheidingen zo veel mogelijk te voorkomen*. Geraadpleegd op 6 november 2022, van <https://www.scheidingsprofs.nl/blog/tips-om-loyaliteitsconflicten-als-gevolg-van-echtscheidingen-zo-veel-mogelijk-te-voorkomen/#:~:text=Een%20loyaliteitsconflict%20is%20een%20dilemma,anderer%20te%20kort%20doet.>

Scheidingspunt. (2016). *Sociaal netwerk en scheiding*. Geraadpleegd op 15 december, van <https://www.scheidingspunt.nl/netwerk>

Schipaanpak. (z.d.). *Dé methode bij echtscheiding en relatieproblemen*. Geraadpleegd op 29 november 2022, van <https://www.schipaanpak.com/>

Spuij, M. (2017). *Rouw bij kinderen en jongeren: over het begeleiden van verliesverwerking*. Uitgeverij Nieuwezijds, Amsterdam.

Tweede kamer. (2014). *Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving*. Geraadpleegd op 10 december 2022, van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/kamer_in_het_kort/verzorgingsstaat

Universiteit van Amsterdam. (2016). *De inzet van familienetwerkberaden in de jeugdbescherming*. Geraadpleegd op 10 december 2022, van https://vng.nl/sites/default/files/201607_samenvatting_familienetwerkberaden_in_jeugdbescherming.pdf

Van den Berg, T. (2018). *Praten met kinderen en jongeren over scheiding: Een praktijkboek voor professionals*. Bohn Stafleu van Loghum.

Van der Maarel, L. (2014). *Kinderen in spagaat: Rouw na scheiding en overlijden* (2^e druk). Uitgeverij Ten Have.

Van der Valk, I., Van den Berg, G., Van der Veldt, M.-C., Anthonijsz, I., & Spruijt, E. (2020). *Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming* (4^e druk). Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk; Nederlands Instituut van Psychologen; Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen; Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 18 november 2022, van https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2021/01/Richtlijn-Scheiding_Richtlijn-V4-2022-DEF.pdf

Villa Pinedo. (z.d.-a). *Open brief: Aan alle kinderen met gescheiden ouders*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.villapinedo.nl/open-brieven/>

Villa Pinedo. (z.d.-b). *Over Villa Pinedo: Kinderen zijn de experts*. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.villapinedo.nl/over-villa-pinedo/>

Bijlage 1

AAN ALLE KINDEREN MET GESCHEIDEN OUDERS!

Lieve jij. Deze brief is speciaal voor jou voor kinderen van wie de ouders uit elkaar gaan of al zijn. Wist je dat 86.000 kinderen per jaar horen dat hun ouders gaan scheiden? Dat is superveel, bijna twee voetbalstadions vol. Je bent dus niet de enige die dit meemaakt. Toch kan dat soms wel zo voelen. Dat hadden wij in ieder geval wel. Wij hebben namelijk ook gescheiden ouders.

villapinedo.nl
villapinedo
villapinedo

En wij moesten – misschien net als jij – wennen aan twee huizen. Wennen aan de nieuwe liefdes van onze ouders. Wennen aan het wisselen van de ene ouder naar de andere en het moeten missen van één van onze ouders. We vergaten spullen. We zeiden soms maar niet hoe leuk het weekend was bij de ene ouder. We luisterden naar de negatieve dingen die ze over elkaar zeiden. En we voelden ons soms schuldig en verantwoordelijk voor hun geluk. Herkenbaar? En vertel jij dit ook niet zo snel aan iemand? Weet dat je niet de enige bent.

En weet je? Wij ontdekten Villa Pinedo: een online plek voor kinderen met gescheiden ouders. Hier kwamen we erachter dat we helemaal niet verantwoordelijk zijn voor het geluk van onze ouders. Dat het niet onze taak is om negatieve dingen die ze over elkaar vertellen aan te horen. Om de communicatie tussen onze ouders te regelen. De planning van de feestdagen en verjaardagen te organiseren. Dat hoeven wij allemaal niet te doen! Wij mogen gewoon kind zijn.

Maar hoe doe je dat dan? En wat kan je wel doen? ♥

VILLA PINEDO

→ 2.0.2

Dit heeft ons geholpen:

- ↪ Tegen je ouder(s) zeggen dat je geen negatieve dingen wilt horen over de ander, omdat dat pijn doet en verwacht.
- ↪ Weten dat je van allebei je ouders mag houden en het bij allebei leuk mag hebben.
- ↪ Je ouders vragen om duidelijke afspraken te maken, zodat jij de boodschapper niet hoeft te zijn.
- ↪ Weten dat je het recht hebt om bij de ene ouder gewoon over de andere ouder te mogen praten.
- ↪ Hulp vragen als je ouders niet met elkaar praten, zodat jij niet verantwoordelijk bent voor hun communicatie.
- ↪ Je ouders vertellen hoe jij je voelt en waar jij behoefte aan hebt.
- ↪ Tegen je ouders zeggen dat de scheiding niet jouw verantwoordelijkheid is. Dat je die verantwoordelijkheid aan ze terug wilt geven.
- ↪ Deze brief aan jouw ouders laten lezen.

q villapinedo.nl

@ villa_pinedo

JE HOEFT 'T NIET ALLEEN TE DOEN! ♥

Voor ons was de scheiding soms net een achtbaan. Je stapt in en je weet niet wat er komt. Er zitten hobbels en bochten in de rit. Het ene moment ga je steil omhoog en het andere moment maak je een vrije val. Een scheiding voelt net zo. Van de ene op de andere dag stap je in zo'n karretje en wordt alles wat vertrouwd is anders. Ben je net gewend aan twee huizen, krijgt je vader een nieuwe vriendin. Is de zomervakantie net voorbij, ben je alweer bezig met de verdeling van de feestdagen. Wij weten hoe moeilijk deze dingen kunnen zijn, maar: je hoeft 't niet alleen te doen. Wij stappen graag bij je in om samen te gillen in de bocht en bij iedere hobbel. Bij ons mag je klagen, lachen en huilen. Je hart luchten, advies vragen en tips delen met andere kinderen. Wij zijn er voor jou. We doen het samen!

Liefs, alle jongeren van Villa Pinedo

VILLA PINEDO

